

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 13800

Tarih : 08-09-2025

33815

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın **Tarım ve Orman Bakanı İbrahim Yumaklı** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Serhat EREN
Diyarbakır Milletvekili

Diyarbakır ili Kulp ilçesi ile Batman ili Sason ilçesi sınırları arasında yer alan Dicle Nehri havzasında ve Zore Çayı üzerinde uzun süredir çok sayıda hidroelektrik santral (HES) ve güneş enerjisi santrali (GES) projesi planlanmakta olup, bölgede madencilik ve petrol arama faaliyetleri de yürütülmektedir. Su kaynaklarının kıt ve yağışların az olduğu bu yörede kontrolsüz enerji ve madencilik yatırımları nedeniyle ekosistemde 'geri dönüşü olmayan tahribatlar meydana geldiği; yöre halkının yıllardır bu projelere karşı hukuki ve fiili direniş gösterdiği bilinmektedir. Özellikle Maya Enerji şirketinin 2014'ten bu yana hayata geçirmek istediği Metin HES projesi ile Zore Çayı üzerinde yapılması planlanan baraj ve bağlı tesislerin, bölgenin hassas ekolojik dengesini ve sosyo-ekonomik yapısını olumsuz etkileyeceği uzmanlarca dile getirilmektedir.

Bölgedeki Dicle Havzası, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile zengin biyolojik çeşitliliğin bir arada bulunduğu nadir ekosistemlerdendir. Kulp ve Sason yöresinde sebze-meyve tarımı, tütün ve tahıl üretimi, ceviz ve fıstık yetiştiriciliği ile arıcılık ve küçükbaş hayvancılık halkın başlıca geçim kaynaklarıdır. Bu üretim faaliyetleri, nehir ve dere akış rejimine ve bölgenin mikroklimatik koşullarına doğrudan bağlıdır. Uzmanlar, söz konusu HES projelerinin inşası ve işletilmesi halinde akarsu debisinin tünellere alınarak doğal akışın büyük ölçüde değişeceğini, bazı dere yataklarının tamamen kuruyabileceğini belirtmektedir. Bu durumun tarımsal sulama imkânlarını kısıtlayacağı, toprak nemini bozacağı ve ürün verimliliğinde ciddi düşüslere yol açacağı; ayrıca sucul yaşam formları üzerinde baskı oluşacağı, balıkların göç yollarının kesilerek popülasyon kayıpları yaşanacağı dile getirilmektedir.

Ekolojik tahribatın yanı sıra projenin kırsal sosyo-ekonomik hayatı zayıflatacağı ve uzun vadede göç riskini artıracacağı belirtilmektedir. Bölge halkının büyük çoğunluğu tarım, hayvancılık ve arıcılık ile geçimini sağladığından, su rejimindeki değişiklikler bu faaliyetlerde ekonomik kayıplara yol açacak; kırsal yaşam biçimi sürdürülemez hale gelecektir. Nitekim benzer projelerde şirket çıkarlarının ön planda tutulduğu, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporlarının ekolojik ve sosyo-ekonomik etkileri bütüncül değerlendirmekten uzak kaldığı

görülmektedir. Metin HES projesine dair hazırlanan ÇED sürecinin de şeffaflıktan uzak olduğu; halkın katılım toplantılarında yurttaşların hangi soruları sorduğu, ne gibi öneriler getirdiği ve bunların rapora nasıl yansıtıldığı konularının belirsiz olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bazı ÇED raporlarında mevcut su kaynaklarının yok sayıldığı, görsellerin manipüle edilerek heyetlerin yanıltıldığı iddiaları bulunmaktadır.

Dicle Havzası'ndaki projelerin kümülatif etkisi de büyük bir endişe konusudur. Yöre halihazırda çeşitli maden ocakları, barajlar ve enerji projeleriyle kuşatılmış durumdadır. Kulp ve Sason ilçelerindeki mevcut HES'lere ek olarak yapımı planlanan Metin HES, bölgedeki ekolojik yükü daha da artıracaktır. Baraj gölü oluşumuyla endemik bitki türlerinin ve sucul yaşam alanlarının geri dönüşü olmayacak şekilde kaybedileceği; nehir ekosisteminin parçalanması sonucu bölgedeki biyolojik çeşitliliğin telafisi imkânsız zarara uğrayacağı belirtilmektedir. Projenin sağlayacağı enerji üretiminin ise oldukça sınırlı kalacağı, buna karşın çevresel yıkım ve sosyal maliyetlerin çok daha büyük olacağı açıktır.

Bölge halkı ve yerel yönetimler, doğaya ve yaşam alanlarına sahip çıkarak söz konusu projelerin iptalini talep etmektedir. 2014 yılından bu yana köylüler HES şantiye alanını terk etmeyerek fiilen nöbet tutmakta; hukuki yollardan da projenin durdurulması için çaba göstermektedir. İlk ÇED olumlu kararına karşı açılan davada iptal kararı alınmış; ancak şirketin ısrarı üzerine revize edilen raporla süreç yeniden başlatılmıştır. İkinci davada bilirkişi heyetinin değiştirilerek bilimsellikten uzak rapor düzenlendiği, böylece şirket lehine karar çıkarıldığı ifade edilmektedir. Dosyanın şu an Danıştay nezdinde temyiz süreci devam etmektedir. Bu süreçte ayrıca, projeyi üstlenen Maya Enerji şirketinin bağlı bulunduğu grubun sahte diploma skandalıyla gündeme gelmiş olması dikkat çekicidir. Malamira İnşaat'ın sahibi Mehmet Baykara'nın diplomasının sahte olduğu, buna rağmen uzun yıllar boyunca yüzlerce ÇED raporunda imzası bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, ülke çapında bugüne dek hazırlanmış pek çok ÇED raporunun da güvenilirliği konusunda ciddi soru işaretleri doğurmaktadır.

Öte yandan, Dicle Havzası'ndaki projelerin toplumsal ve politik sonuçları da göz ardı edilmemelidir. HES projeleriyle birlikte suyun kullanım hakkı devlet ile özel şirketler arasındaki anlaşmalarla şirketlere devredilmekte, böylece su toplumun ortak varlığı olmaktan çıkıp şirket mülkü haline gelmektedir. Tarımsal sulamada kullanılamaz hale gelen su, sadece yerel halkın değil tüm canlıların yaşam kaynağının gasp edilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca bölgedeki barajların yalnızca enerji üretimi değil, kaya gazı çıkarım faaliyetlerine su sağlamak için de kullanılacağı yönünde bilgiler bulunmaktadır. Bu da doğayı zehirleyecek ve toplumsal maliyetleri katbekat artıracaktır.

Bu bağlamda;

- 1- Devlet Su İşleri tarafından ilgili projelere ilişkin su tahsisleri, can suyu debileri ve havza bazlı su bütçesi çalışmaları hangi tarihlerde ve hangi veri setlerine dayanılarak yapılmıştır? Kuraklık senaryolarında tarımsal sulama ve içme-kullanma suyu için önceliklendirme planı nedir?

- 2- Havza Yönetim Planı ve Kuraklık Eylem Planı kapsamında Zore Çayı ve Dicle Havzası için güncel ekosistem akışı hedefleri ve tarımsal sulama programları nelerdir? HES işletmeleriyle çakışan dönemlerde çiftçilerin suya erişiminde kesinti yaşanmaması için hangi tedbirler öngörülmüştür?
- 3- Proje sahalarında mera, zeytinlik, cevizlik ve arıcılık alanları bulunmakta mıdır? 4342 sayılı Mera Kanunu ve 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında verilen izinler, tahsis değişiklikleri ve kesim/tesviye işlemleri nelerdir? Etkilenen üreticiler için gelir kaybı tespiti ve tazmin mekanizması çalışılmış mıdır?
- 4- Sucul ekosistem ve su ürünleri açısından balık göçleri, üreme alanları ve tür kompozisyonuna yönelik bilimsel izleme yapılmakta mıdır? Balık geçidi ve benzeri önlemler projelerde zorunlu tutulmuş mudur; denetimleri nasıl yapılmaktadır?
- 5- Kulp ve Sason'da arıcılığın ve bitkisel üretimin su rejimindeki değişimlerden etkilenmesine karşı bakanlığınızın destek ve uyum programları (tozlayıcı dostu koridorlar, sulama modernizasyonu, ürün deseninin adaptasyonu) var mıdır?
- 6- Ağaçalı (Cixse) Mahallesi ve Hasandın Yaylası örneklerinde tarım ve hayvancılık için kullanılan gölet ve su kaynaklarının projelerde yok sayıldığı iddialarıyla ilgili DSİ ve il müdürlüklerince herhangi bir inceleme yapılmış mıdır? Sonuçları nelerdir?
- 7- Havzada yaban hayatının korunması ve orman bütünlüğünün bozulmaması için kesim, yol açma, şantiye ve malzeme ocağı faaliyetlerine yönelik kısıtlama ve rehabilitasyon şartları nelerdir? Uygulama ve denetim sonuçları kamuoyuyla paylaşılmış mıdır?